

2025

Jaarverslag

NME De Klyster, **educatie natuur en duurzaamheid**

Gemeenten Noardeast-Fryslân en Dantumadiel

INHOUD

1. Voorwoord	3
2. Verantwoording	4
3. Samenvatting	7
4. Aanbod en Bereik	11
5. Personeelszaken – Team	20
6. PR en Communicatie	24
7. Financien	27
8. Tot slot	28

1 VOORWOORD

Dit is het jaarverslag 2025 van De Klyster.

Op 1 januari 2025 nam De Klyster zich het volgende voor: **“De Klyster neemt zich voor om in 2025 zoveel mogelijk leerlingen mee naar buiten te nemen. En leerkrachten en ouders te faciliteren met excursies, projecten en lesmaterialen. Zo planten we samen het zaadje van de liefde en zorg voor de natuur!”**

.....en dat is gelukt. We hebben **11.349 x leerlingen bereikt** met onze NME-activiteiten in 2025, bijna 1.000 meer dan in 2024.

Wat hebben we in 2025 verder bereikt op het gebied van natuur- en duurzaamheidseducatie?

In dit jaarverslag blikken we terug op een jaar vol groei, samenwerking en impact. Van sterkere netwerken tussen NME-centra tot verbindingen met lokale partners en integrale samenwerking met collega's van diverse gemeentelijke beleidsterreinen.

Mooie voorbeelden hiervan is de samenwerking met de landelijke Alliantie Schooltuinieren en de samenwerking integraal met onze collega's op het gebied van gezondheid **SANG** (samen actief naar gezondheid) en **JOGG**. Ons **schoolmoestuiprogramma** ontving **landelijke kwaliteitserkenning** en kreeg van vakorganisatie GDO het bijbehorende certificaat uitgereikt.

Grote thema's dit jaar waren **Afval, Klimaatadaptatie, Biodiversiteit, Moestuineren**.

Als pilot boden we het **project Klimaat** aan op de scholen. Ook **Koos de Vuilnisman** gaf weer acte de présence en verzorgde voor het basisonderwijs lessen over **afval en duurzaam gebruik van grondstoffen**. Voor het project **Stinzeskatten** werd projectsubsidie verkregen, waarmee een bijzonder project over **groen cultureel erfgoed** werd ontwikkeld. Speciale aandacht werd geschonken aan **de Egel**. Dit mooie beestje wordt met uitsterven bedreigd en stond daarom het hele jaar in de spotlights.

Daarnaast coördineerde De Klyster nationale dagen voor de gemeenten: **Boomfeestdag, Dag van de Duurzaamheid en de Buitenlesdag**.

Verder heeft ons NME-centrum **4 extra initiatieven** op aanvraag kunnen ondersteunen. Een mooi voorbeeld daarvan is de **Tegelwipactie** in wijk It Fûgellan, waar leerlingen hebben geholpen om de wijk te vergroenen.

De Klyster liet in 2025 jonge mensen actief ervaren hoe leuk, leerzaam, gezond én belangrijk natuur is. En dat scholen ons aanbod steeds meer waarderen, bleek uit de snelheid waarmee de aanmeldingen binnen kwamen en ons aanbod binnen no time vol zat. Deze trend werpt ook de vraag op en hoe De Klyster verder kan groeien. Evenals de landelijke verschuiving van de rol van NME-Centra van facilitator naar begeleider van duurzame scholen. Stof tot nadenken.

Hoe dan ook, in deze tijd waarin steeds minder jongeren vanzelfsprekend in contact komen met de natuur en waarin wij staan voor een aantal wereldwijde uitdagingen, is NME nog nooit zo hard nodig geweest!

De Klyster staat met de (vogel)pootjes in de klei en heeft met haar praktische activiteiten in de regio weer een steentje bij kunnen dragen. Met grote dank aan het team van 23 klysters, waaronder 12 vrijwilligers zonder wie dat niet mogelijk zou zijn geweest.

18 maart 2026 Marjolein Staal, teamleider De Klyster

2 VERANTWOORDING

NME-beleid

De Klyster is een intergemeentelijk NME-Centrum dat zich inzet voor een groen, gezond en duurzaam Noordoost Friesland.

De Klyster verzorgt het NME-beleid voor de gemeenten Dantumadiel en Noardeast-Fryslân. Dit is vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst NME-De Klyster. Iedere 4 jaar verschijnt een beleidsplan. Ieder jaar een jaarplan met begroting en een jaarverslag met financiële verantwoording.

Het Jaarplan 2025 was voor het afgelopen jaar richtinggevend. De Klyster ontvangt een jaarlijks gemeentelijk werkbudget dat aangevuld wordt met externe financiën uit o.a. subsidies en deelnamegelden van scholen.

NME gemeentelijk instrumentarium

NME is een gemeentelijk instrument en werd in 2025 ingezet voor gemeentelijke beleidsdoelen, opgaven en ambities op het gebied van:

- <i>Klimaat en energie</i>	- <i>Water en waterberging</i>
- <i>Circulaire economie</i>	- <i>Landschap en cultuurhistorie</i>
- <i>Biodiversiteit</i>	- <i>Groene leefomgeving voor de jeugd</i>
- <i>Afvalreductie, hergebruik, zwerfafval</i>	- <i>Betrokkenheid Nationaal park Lauwersland, Nationaal Landschap Noordlike Fryske Wâlden, It Bûtefjild, Wereld Erfgoed Waddenzee</i>
- <i>Gezond gedrag</i>	
- <i>Schone lucht en bodemkwaliteit</i>	

Expertisecentrum

De Klyster is binnen de gemeentelijke organisatie het expertisecentrum op het gebied van educatie. De projectmedewerkers zijn vakspecialisten opgeleid in onderwijs, communicatie, natuur- en duurzaamheidseducatie en op de hoogte van landelijke trends. De vrijwilligers zijn natuurspecialisten en kennen de natuurwaarden van de regio. Zowel intern als extern wordt De Klyster geraadpleegd en actief betrokken. De Klyster zelf zoekt altijd de verbinding, samenwerking en integraliteit zowel binnen als buiten de eigen organisatie.

Doel

Basisschoolkinderen in contact brengen met de natuur, de omgeving en het landschap, waardoor een belangrijke basis wordt gelegd voor groen, gezond en duurzaam gedrag nu en in de toekomst.

Netwerk

De Klyster onderhoudt actief een scholennetwerk en maakt onderdeel uit van groene, landelijke en provinciale netwerken.

Tweetalig NME-Centrum

De Klyster is sinds 1 januari van het vorige jaar een tweetalig NME-Centrum. Scholen kunnen hun lessen Frysk en Natuur koppelen. Vrijwel al het educatief materiaal is in twee talen aanwezig.

de Klyster

BELEIDSPLAN 2020-2024

MISSIE

NME voor alle **BASISSCHOOLKINDEREN in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel**

VISIE

De Klyster is dé educatie-expert die zich enthousiast en altijd in samenwerking met anderen inzet om jongeren te betrekken bij de **NATUUR, het **LANDSCHAP** en **DUURZAAMHEID** in de eigen leefomgeving. En doen we door:**

1. Scholen en leerkrachten te stimuleren om met leerlingen **naar buiten** te gaan en meesters en juffen te ondersteunen in hun lessen natuur- en duurzaamheidseducatie (**NME**).
2. Grote gemeentelijke thema's als biodiversiteit, energie, klimaat, gezond gedrag, zwerfafval, circulaire economie te vertalen in speelse schoolprojecten. Met als stip op de horizon de **Werelddoelen** (SDG's).
3. Projecten altijd dichtbij en **lokaal** aan te bieden in natuurgebieden in de buurt zoals Het Wad, NP Lauwersland, NL Noardlike Fryske Wâlden en in **samenwerking** met gemeenten en andere groene partijen.
4. Het onderhouden van een stevig scholennetwerk, het deelnemen aan professionele **landelijke netwerken**, **deskundigheidsbevordering** van het klysterteam, en nauwe samenwerking met IVN, SBB, It Fryske Gea, Landschapsbeheer Friesland en andere groene verenigingen.

PROGRAMMA'S

1. Tweejaarlijks **Activiteitsaanbod** Basisonderwijs met excursies, duurzaamheidsprojecten, pakketten natuur in de klas en gastlessen
2. **Uitleencentrum** NME Basisonderwijs met educatief materiaal, leskisten, veldwerkmateriaal
3. Ontwikkeling **Duurzaamheidsprojecten** en **Promotie NME**

IMPACT

1. 100% van alle scholen maakt gebruik van De Klyster.
2. Het Uitleencentrum is volledig gemoderniseerd en het lesmateriaal is gekoppeld aan de Werelddoelen.
3. Alle leerlingen hebben aan het eind van hun basisschoolperiode meerdere keren meegedaan aan een groot duurzaamheidsproject.
4. Alle scholen hebben binnen de 30% vrije ruimte een plek ingericht voor NME en leren met hoofd-hart-handen.
5. Alle kinderen naar buiten! De leerlingen gaan jaarlijks op pad en ervaren hoe mooi de natuur en het landschap in regio Noordoost Friesland is.
6. Budget voor actuele/incidentele duurzaamheidsprojecten.

KERNWAARDEN

NATUURBELEVING . DUURZAAMHEID . SAMEN

3 SAMENVATTING 2025

Beleid	uitgangspunt beleidsplan De Klyster 2020-2024 + jaarplan 2025
Jaarthema's	<ul style="list-style-type: none">- Afval- Klimaatadaptatie- Biodiversiteit- Moestuiniëren
Bereik	100% deelname scholen 11.349 x deelname leerlingen
Aantal scholen	46 scholen, allen lid van Klyster
Scholennetwerk	Iedere school is lid van Klyster-NME-scholennetwerk en heeft een NME-contactpersoon afgevaardigd
Lidmaatschapsgeld	€ 47,50 per school + € 0,80 per leerling
Activiteiten aanbod	2 semesters met in totaal 34 activiteiten Deelname € 1,50 per leerling
Uitleen centrum	99 x leskist uitgeleend. 5 x leskisten vernieuwd/ontwikkeld 4 x lesbrief vernieuwd
Organisatie	<ol style="list-style-type: none">1. Pitch IMF Stinzeskatten + subsidieaanvraag2. Landelijke erkenning Moestuinprogramma De Klyster

Ondersteuningsaanvragen NME 15 extra aanvragen, waarvan 8 gehonoreerd: 1 Amfibieproject paddentrek, 2 Communicatie/werving Natuurbende kinderboekenweek, 3 Project Biodiversiteit op Begraafplaatsen school Dantumadiel, 4 Subsidieaanvraag Dokkumer Stadsfonds natuurfotografie basisschool, 5 Subsidieaanvraag project biodiversiteit op speelplaatsen Ie, 6 Tegelwippen Fûgellân Dokkum, 7 Lancering weidevogelproject, 8 Jou in bern in boek

Ontwikkeld in 2025

1. Project Stinzenschatten
2. Fries verhaal Duurzame voorleesdag over de Egel
3. 't Landje survivaleditie voor groep 7 en 8
4. Kabouterpad 2.0
5. Ontwikkeling nieuw aanbod 2026
6. Friese versie 12 Egel-doebladen voor nieuwsbrief
7. Bêd en Brochje foar Bijen Boartersplakken Ie

Gemeentelijke financiering 63,1% € 72.344

Externe financiering 36,9% € 42.301,94 (o.a. inverdiengelden, scholenbijdragen, subsidies)

Totaal te besteden 2025 € 114.645,94

Werkelijke uitgaven 2025 € 115.764,01 (overschrijding € 1.118,07)

Verdeelsleutel: 73,4% Noardeast-Fryslân en 26,6% Dantumadiel

CMS/Website Geen wijzigingen in 2025

PR en Communicatie 11 x nieuwsbrief
20 x aandacht regionale pers: Omrop Fryslân, RTV NOF, Kranten
Diverse publicaties op website, Facebook, LinkedIn en Instagram

Samenwerking	IVN Natuureducatie, Staatsbosbeheer, NME-Centra Friesland, Vereniging voor duurzame ontwikkelingen GDO, Museum 't Fiskershúske, Om de Dobben, DikGroen, Freonen fan De Klyster, Primair onderwijs gemeenten Dantumadiel en Noardeast-Fryslân, Nationaal Park Lauwersland, Fryske Gea, Eendenkooien Anjum en Gytsjerk, Noardlike Fryske Wâlden, Landschapsbeheer Friesland, KidzKlix, PKV Frisia, SANG en JOGG Sûn op eigen Grûn Dantumadiel en Noardeast-Fryslân, Stichting 't Landje van Dokkum, De Sûkeri, Provinsje Fryslân, Botniahiem, AFUK, Harstastate en Schierstins, Koos de Vuilnisman, Alliantie Schooltuinieren, Stichting creatieve Egelvriendjes, Veenkloosterbos
Klysterteam 23 personen	1 teamleider 28 uur p.w. 1 NME-coördinator 20 uur p.w. 8 projectmedewerkers educatie 13 vrijwillige natuur- en wadgidsen, waaronder 3 vrijwilligers Uitleencentrum / Technische Dienst
Personele zaken	Sjanne Pol nieuw in team vrijwilliger technische dienst 10-jarig jubileum vrijwilligers Bianca van Tielen en Jan Rietberg Vrijwilliger Jan Idskema, overleden 14-03-2025 Vrijwilliger Betty Kooistra wint 2-6-2025 provinciale prijs: JohandeJongBoom 10-jarig jubileum Stichting Freonen fan De Klyster, 11 juni 2025 Afscheid wethouder Gerben Wiersma Dantumadiel, 20-6-2025 Marjolein Staal verkozen Leden Raad Vogelbescherming NL 19-6-2025
Vrijwilligersuren	2.914 uur
ZZP-uren	1.034 uur
Totaal uren	3.948 uur
Teamuitjes	2

Scholing

1 training: Koken met de Klas

4 studiedagen: IVN-educatiesafari, GDO Tweedaagse, GDO kennisdag, Landelijke Netwerkdag Boomfeestdag

Tot slot

In 2025 is de Klyster weer gegroeid. Nog meer deelname door de scholen. Dit zorgde ervoor dat er meer vraag was van de scholen dan De Klyster kon bieden. De meeste activiteiten zaten binnen een paar weken helemaal vol.

Scholen weten De Klyster in 2025 te vinden. De behoefte aan ondersteuning op het gebied van NME, komt overeen met het landelijk beeld.

Klyster wordt binnen gemeentelijke organisatie steeds vaker geraadpleegd en ingezet.

De Klyster heeft een sterk scholen-netwerk. Scholen waarderen De Klyster en geven positieve feedback op de activiteiten.

Ondersteuningsaanvragen bij De Klyster. Steeds meer partijen weten De Klyster te vinden en doen een beroep op de expertise van De Klyster. Qua capaciteit is minimaal ruimte om op dergelijke verzoeken in te gaan. Daar waar het kon is ingesprongen door waar mogelijk te koppelen aan bestaande projecten.

Klyster genereert positieve nieuwwaarde voor gemeenten. Bestuurders zijn betrokken.

De Klyster succesvol gemeentelijk instrument ingezet voor doelstellingen en ambities op het gebied van duurzaamheid, groen en gezondheid.

Persfoto 2025: Leerlingen adviseren gemeente over salamanders

4 AANBOD EN BEREIK

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van alle werkzaamheden van NME De Klyster t.b.v. de primaire doelgroep van De Klyster: het basisonderwijs.

We onderscheiden:

- Activiteiten
- Uitleen educatief materiaal
- Projecten in ontwikkeling
- NME-ondersteuningsaanvraag derden

4.1 Activiteiten 2025

Bij het bepalen van het aanbod was in 2025 het Jaarplan 2025 en Beleidsplan 2020-2024 van NME De Klyster het uitgangspunt. Net als de actualiteit en speerpunten uit het landelijk en gemeentelijk natuur- en duurzaamheidsbeleid te weten: landschapsbiografie, biodiversiteit en duurzaamheid, zwerfafval en hergebruik/circulariteit, waardevolle natuur en landschapselementen in de regio, gezond gedrag.

Jaarthema's 2025:

- Afval
- Klimaatadaptatie
- Biodiversiteit
- Moestuïneren

In 2025 is **11.349** keer door leerlingen meegedaan aan een klysteractiviteit. De Klyster heeft **100%** van de scholen bereikt en veel persaandacht gekregen.

De Klyster heeft 34 activiteiten aangeboden. Deze stonden in het jaarplan 2025. Er is 1 extra bij gekomen.

Het aanbod werd gecommuniceerd via website, nieuwsbrief, posters, activiteitenboekje, social media.

Moestuïneren onder leiding van de klyster moestuincoaches.

deKlyster

NME-Sintrum Noardeast-Fryslân/Dantumadiel

2025 AKTIVITEITEN MAITID/SIMMER

GROOT THEMA: AFVAL - KLIMAAT - BIODIVERSITEIT - JAAR VAN DE EGEL

	Kosten per leerling	GR. 1/2	GR. 3/4	GR. 5/6	GR. 7/8
EKSKURZJE/NEI BUTEN					
Voorjaarswandeling	1,50		x	x	
Struinen op het wad	1,50		x	x	
't Wad op	1,50			x	x
Natuuravontuur	1,50	x	x	x	
Kabouterpad	1,50	x	x		
Natuurbeleefpad 't Landje	1,50		x	x	
Fisken op Raais	1,50			x	
Safari op het plein	1,50			x	x
GASTLES/DOCHLES					
Koos de Vuilnisman	0,00	x	x		x
Zwerfafval - Himmeldei	0,00		x	x	x
Klimaat	1,50			x	x
Dokkum Tulpenstad	1,50			x	x
Een bord vol natuur	1,50		x	x	
NATUER YN 'E KLASSE					
Vlinders in de klas	1,50	x	x	x	x
Zaaien in de klas	0,00	x	x	x	x
Kuikentjes (broedmachine)	1,50			x	x
Dieren in de klas	1,50	x	x	x	x
PROJEKT					
VOGEL VAN DE WEEK WINNAAR LANDELIJKE PUBLIEKSPRIJS					
Vogel van de Week + Weidevogels	1,50			x	
Buitenlesdag 8 april 2025	0,00	x	x	x	x
Moestuiniieren	1,50			x	

 FOAR MEAR YNFORMAASJE EN OPJEFTE:
WWW.KLYSTER.NL Till. 06-44085063

Voorjaarsaanbod scholen 2025, 1e semesters met 18 activiteiten en 8.200 x deelname

Klyster

NME-Sintrum Noardeast-Fryslân/Dantumadiel

2025 AKTIVITEITEN HJERST/WINTER

	Kosten per leering	GR. 1/2	GR. 3/4	GR. 5/6	GR. 7/8
EKSKURZJES/NEI BUTEN					
Veenkloosterbos 	1,50		x	x	
Reis in de tijd met Fredau en Redlef	1,50			x	x
Herfstwandeling Tolhuispark of Driezumer Bosk	1,50	x	x		
Heksjespad	1,50	x	x		
't Wad op 	1,50			x	x
Struinen op het Wad 	1,50		x	x	x
Egelpad	1,50	x	x		
Fisken op Raais	1,50			x	
GASTLES/DOCHLES					
Natuurfotografie KidzKlix (gastles + buiten fotograferen) 	1,50			x	x
Eendenkooien (gastles + excursie eendenkooi)	1,50			x	x
Welterusten bolletjes (gastles + bollen planten)	1,50	x			
GFT, wat doe je ermee?	0,00				x
NATUER YN 'E KLASSE					
Braakballen pluizen 	1,50		x	x	x
OAR/PROJEKT					
Noardlike Fryske Wâlden + Veldwerkdag	1,50				x
Duurzame Voorleesdag	0,00				x
Boomfeestdag	1,50			x	

**FOAR MEAR YNFORMAASJE
EN OPJEFTE: WWW.KLYSTER.NL**
Till. 06-44085063

Najaarsaanbod scholen 2025, 2e semesters met 16 activiteiten en 3.149 x deelname

TOTAAL 11.349 LEERLINGEN IN 2025

Bereik 1^e semester voorjaar/zomer 2025	Aantal keer	Leerlingen
Excursie / Activiteit		
Struinen op het wad	12 groepen	269
Natuuravontuur	11 groepen	195
't Wad op	7 groepen	164
Koos de Vuilnisman - Afvalproject	22 groepen	1.250
Kaboutepad	2 groepen	49
Schoolplein safari	4 groepen	81
Vlinders in de klas	28 groepen	568
Voorjaarswandeling Geastmerbosk	4 groepen	74
Nationale Buitenlesdag/Campagne	11 groepen	1.159
Himmeldei + gastles	16 groepen	1.196
Dieren in de Klas	29 groepen	531
Kuikentjes in de Klas	12 groepen	244
Moestuincoaching/Eetbaar plein	4 groepen	127
Zaaien in de Klas	25 groepen	1.153
Vogel van de Week	9 groepen	230
Bord vol natuur	10 groepen	194
Gastles Klimaat	16 groepen	290
Fisken op Raais	8 groepen	166
Natuurpad 't Landje	9 groepen	189
Gastles Pykje Fjouwer*	1 groepen	25
Gastlessen Amfibieen*	2 groepen	46
		Totaal: 8.200
Bereik 2^e semester najaar/winter 2025	Aantal keer	Leerlingen
Excursie / Activiteit		
Herfstwandeling Veenkloosterbos	13 groepen	253
Herfstwandeling Tolhuis- park of Driesumerbosk	14 groepen	290
Fisken op Raais	3 groepen	68
Fredau en Redlef	7 groepen	152
Uileballen pluispakket	18 groepen	360
Moestuiniëren	4 groepen	127
Welterusten bolletjes	15 groepen	228
Eendenkooien + gastles	7 groepen	152
Noardlike Fryske Wâlden	14 groepen	289
Voorleesactie dag v.d. duurzaamheid	8 groepen	209
Boomfeestdag	2 groepen	50
Struinen op het Wad	8 groepen	156
Biodiversiteit op Begraafplaatsen	2 groepen	40
Vogel van de Week	4 groepen	65
Heksjespad	6 groepen	112
KidzKlix Natuurfotografie	8 groepen	201
't Wad op	2 groepen	27
Egelpad	12 groepen	213
Tegelwippen Fûgellân*	2 groepen	65
B&B voor Bijen le*	1 groep	16
Jou in bern in boek	3 groepen	76
*= extra activiteit		Totaal: 3.149

Complimenten voor De Klyster uit het onderwijsveld in 2025

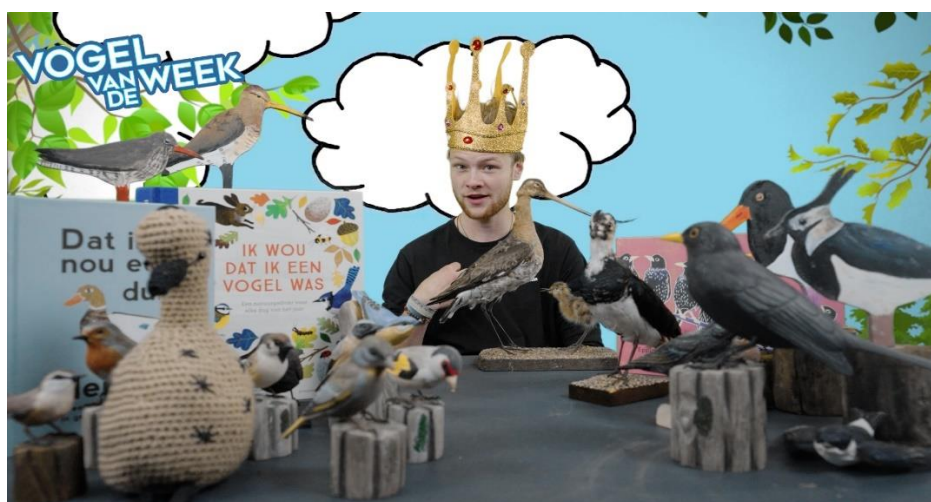
“Beste Marjolein, wat heb ik weer ontzettend genoten van de Vogel van de week. En de uitbreiding van de weidevogels FANTASTISCH. Mijn complimenten ook voor jouw zoon. Geweldig zijn de filmpjes. Ik hoop dat jullie ermee doorgaan.

Ik heb jullie materiaal ook laten zien aan Geert Dijkstra (onze oud-directeur en nu bij de vogelwacht) en hij vond het prachtig. Mijn groep is met allemaal vogelwacht mensen het veld ingegaan.

Ik heb ook andere collega 's enthousiast gemaakt voor dit project want ik ga na de zomervakantie ergens anders starten. Na 29 jaar in Kollum neem ik afscheid en ga ik dichterbij huis (Heerenveen) werken.

Ik wil jou (jullie) bedanken voor de samenwerking. Ik heb genoten van jullie projecten. Marjolein, bedankt voor de plezierige contacten en het fantastische project Vogel van de week .

Met vriendelijke groet, Theusinda Risselada, Leerkracht groep 4/5, Prins Bernardschool, Kollum”

Vogel van de Week, uitgebreid met weidevogels

“Beste Marjolein en Eline, De acht workshops zitten erop. Het was heerlijk om op jullie scholen te gast te mogen zijn. Ik heb weer zoveel moois meegemaakt en zoveel lieve mensen ontmoet. Het doet meteen ook een beetje zeer dat het waarschijnlijk mijn laatste keer was. Friesland was altijd mijn 'uitje'. Ik heb bij jullie altijd het gevoel gehad dat we het verschil kunnen maken. Er is zoveel meer rust en focus, dat je nog je verhaal kan doen.

De gastvrijheid is er zonder uitzondering hartverwarmend, al is 'natuur' nog wel altijd een uitdaging. Maar ook daar kun je je soms lelijk in vergissen. Het Tolhuispark in Dokkum bijvoorbeeld, gaf vele schatten prijs. Met It Fundamint in Hallum zijn we over de dijk tussen de schapen gaan fotograferen en daar is nota bene de meest indrukwekkende foto van 15 jaar KidzKlix gemaakt. Wat een verhaal was dat!

Per 1 augustus 2026 zijn we geëmigreerd naar Zweden. In ieder geval wil ik jullie ontzettend bedanken voor de super fijne samenwerking. Ik heb het al eens eerder gezegd, maar jullie zijn in NME-land een voorbeeld! En ik kan het weten;-)

Met vriendelijke klix, Bart Stornebrink, workshopcoördinator natuurfotografie Stichting KidzKlix”

Leerlingen ontdekken planten en dieren door natuurfotografie

  Koningin Julianaschool is met De Klyster in Kollum.

14 mei ·

Groep 4 heeft vandaag een gastles gehad van de Klyster. De kinderen hebben uitleg gekregen over de verschillende amfibieën die in Kollum voorkomen. Ook hebben ze een actie bedacht hoe ze de amfibieën kunnen beschermen. 🐸 🍀 💧

 Vind ik leuk **Opmerking plaatsen** **Verzenden** **Delen**

 4

Leerlingen komen in actie voor salamanders en padden die het fietspad oversteken tijdens de paddentrek

  Koningin Julianaschool is met De Klyster in Moddergat.

9 u. •

Heerlijk struinen op het Wad! Een fantastische dag! 🌞

 Vind ik leuk **Opmerking plaatsen** **Verzenden** **Delen**

  16

Leerlingen gaan met klystergidsen het Wad op en ontdekken het bijzondere Werelderfgoed

4.2 Uitleen Centrum 2025

In 2025 konden scholen leskisten, veldkisten en educatiepakketten online boeken en 3 weken lenen. 99 x werd een leskist geleend.

De Klyster beschikt over een haal- en brengservice. Iedere woensdag brengt/haalt een vrijwilliger het materiaal naar de scholen. Iedere donderdag wordt het materiaal nagekeken en aangevuld. 5 leskisten werden ontwikkeld:

- Lente rond school
- Vlinders
- Herfst rond school
- Herfst Kleuters
- Bomen

Nieuwe leskist over de Herfst voor groep 1 t/m 4.

Verder werden er 3 lesbrieven gemoderniseerd en opnieuw vorm gegeven.

- Heksjepad
- Kabouterpad
- Kuikens in de klas

4.3 Ontwikkeling 2025

In 2025 werden de volgende projecten voorbereid en ontwikkeld.

- Project Stinzenschatten
- Fries verhaal Duurzame voorleesdag over de Egel
- 't Landje survivaleditie voor groep 7 en 8
- Kabouterpad 2.0
- Ontwikkeling nieuw aanbod 2026
- Friese versie 12 Egel-doebladen voor nieuwsbrief
- Project Bêd en Brochje foar Bijen Boartersplakken Ie

4.4 Ondersteuningsaanvragen derden

Ook dit jaar kwamen weer meerdere verzoeken binnen bij De Klyster om ondersteuning en samenwerking. Externe partijen weten De Klyster te vinden en willen graag het netwerk van De Klyster gebruiken om hun product weg te zetten

Opvallend hierbij is dat De Klyster pas laat betrokken wordt in het proces en dat de aanvragers weinig of geen budget ter beschikking hebben. Er zit wel veel energie en enthousiasme. In de begroting 2025 was geen extra budget beschikbaar. Ondanks dat zijn van de **15 verzoeken** en **8 verzoeken gehonoreerd** en ingepast in het bestaande programma (deze verzoeken hebben geen geld gekost, wel uren + bijdragen st. Freonen).

- Aanvraag Raad Noardeast-Fryslân voor verzorgen gastlessen basisscholen over paddentrek Kollum
- Aanvraag IVN voor deelname Natuurbende i.k.v. kinderboekenweek
- Aanvraag Alexander Kerk deelname project Biodiversiteit op Begraafplaatsen met basisschool
- Verzoek KidzKlix indienen subsidie Dokkumer Stadsfonds i.k.v. natuurfotografie basisonderwijs
- Verzoek Dorpsbelang Ie voor mede opstellen subsidieaanvraag project biodiversiteit op speelplaatsen
- Ondersteuningsverzoek door gemeente Noardeast-Fryslân voor organisatie deelname basisonderwijs bij vergroening wijk Fûgellân Dokkum (tegelwippen) en verzorgen klimaatlessen
- Verzoek IVN hulp bij organisatie lancering weidevogelproject
- Aanvraag Taalstipers Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Achtkarspelen, T'diel voor Jou in bern in boek

Leerlingen en wethouder Jouta helpen met tegelwippen in Fûgellân

5 Personeelszaken

Team samenstelling

Het jaar 2025 was een geweldig jaar voor het team. Scholen gaven zich massaal op voor activiteiten en ook de uitleen liep goed. We bereikten 11.349 x leerlingen. Binnen een mum van tijd zaten de excursies vol.

In 2025 bestond het team uit 23 personen: 2 personen in vaste dienst, 8 op projectbasis en 13 vrijwilligers. In totaal was de **vrijwilligersureninzet 2.914 uur en de ZZP-inzet 1.034**.

Vrijwilligers

Een aantal natuurgidsen gaf aan te willen minderen i.v.m. hun leeftijd. In januari 2025 ging daarom een vacature voor vrijwillige natuurgidsen uit. Dit leverde geen reacties op.

Ook ging een vacature uit voor een vrijwillige fotograaf. Dit leverde een **nieuwe vrijwilliger op: Sjanne Pol**. Zij is hobby fotograaf en zet activiteiten van De Klyster op de foto voor de pers en website.

De Klyster ondervond dat het lastig is om gekwalificeerde vrijwillige natuurgidsen te vinden. Dit is ook landelijk het beeld en punt van aandacht. De trend is een verschuiving naar professionals.

In maart 2025 overleed tot groot verdriet onze oud-wadgids **Jan Idskema**. De Klyster plaatste een in memoriam in de pers.

Vrijwilliger Betty Kooistra won in juni 2025 de Johan De Jong Boom, een Friese prijs. Ze ontving de prijs vanwege haar inzet als natuureducatiegids voor de jeugd.

In juni 2025 vierden we het **10-jarig jubileum** van vrijwilligers **Bianca van Tielen en Jan Rietberg**. Zij ontvingen het zilveren klysterspeldje.

Jubileum Bianca van Tielen en Jan Rietberg 10 jaar vrijwilliger bij De Klyster

Evaluatiegesprekken

Begin van het jaar werden de **evaluatiegesprekken** gevoerd. In dit gesprek werd teruggeblikt en vooruit gekeken. Het is belangrijk om een keer per jaar de tijd te nemen om met elkaar van gedachten te wisselen en behoeften te peilen.

Moestuincoaches

Het vroege voorjaar 2025 gingen voor het eerst **3 moestuincoaches en 1 moestuinadviseur** van start om het onderwijs te begeleiden bij het opzetten van een moestuin. Deze 4 klystermedewerkers behaalden het jaar daarvoor hun moestuincoachcertificaat. De Klyster ontving voor haar moestuinprogramma landelijke kwaliteitscertificering.

Moestuincoaches begeleiden 20 weken leerlingen in de moestuin

Deskundigheidsbevordering

In 2025 hebben 2 teamleden de cursus koken in de klas gevolgd. Verder werden 4 symposia gevolgd: GDO Kennisdag, GDO-tweedaagse, Aftrap Sûn en Lekker ite, Educatiesafari door de NME-professionals.

Klysters behalen certificaat Koken in de klas

Educatie safari voor NME-ers in noord Nederland

Teambuilding

In 2025 werden twee teamuitjes georganiseerd. Tijdens de uitjes was er volop gelegenheid om elkaar te zien en te spreken. Tijdens de uitjes werd kennis gedeeld over de nieuwste ontwikkelingen in NME-land. Op 9 juli 2025 werd een teamuitje georganiseerd bij De Klyster. Het stond in het teken van Oud Hollandse Spelen en na afloop was er een ouderwets patatje met voor iedereen.

Teamuitje Oud Hollandse Spelen

Kerstborrel klysterteam

De kerstborrel vond plaats op 17 december 2025. Marjolein Staal blikte terug op het klysterjaar en leerkracht en natuurliefhebber **Erik Lei** vertelde over zijn project Soorten Challenge en roemde de ondersteuning die hij ondervond van De Klyster. Na de lezingen werd gezamenlijk gegeten en was er voor het hele team een kerstpakket met streekproducten.

Eervol

Vrijwilliger Betty Kooistra ontving de provinciale Johan de Jong Boom voor haar inzet als vrijwilliger voor natuureducatie van jongeren.

Teamleider Marjolein Staal werd verkozen tot lid van de ledenraad van Vogelbescherming Nederland.

Betty Kooister wint provinciale prijs

Marjolein Staal verkozen in Ledenraad Vogelbescherming

Stichting Freonen fan De Klyster

De Klyster wordt financieel ondersteund door de **stifting Freonen fan De Klyster**.

- Het bestuur vergaderde 3 keer in 2025.
- Het bestuur bestond in 2025 10 jaar. En besloot dit jubileum een jaar later te vieren tegelijk met het 30-jarig jubileum van De Klyster.
- Het bestuur schreef samen met de teamleider een subsidieaanvraag voor een educatief project over Stinzenplanten en wist een bedrag van € 27.000 aan subsidie binnen te halen.

Bestuur Freonen fan De Klyster

Comité van Aanbeveling

Het **Comité van Aanbeveling** bestond in 2025 nog uit dezelfde leden: Henk Kroes, Sippy Tigchelaar, Syb van der Ploeg, Nynke Rixt Jukema, Theunis Piersma. Zij vervullen de ambassadeursfunctie en staan voor het gedachtengoed van De Klyster om jeugd te betrekken bij natuur en landschap in de eigen leefomgeving.

Twatalich NME-sintrum

Ek yn 2025 hat De Klyster wurke oan twataligens. Skoallen koene NME en Frysk koppelje en de nijsuteringen wiene twatalich lykas de webside en it útjaan fan nij edukatyf materiaal. Dit wie it twadde ûnderfiningsjier foar ús twatalich NME-sintrum. Kontinuearjen koste € 5.300. Dit soarge foar in oerskrieding fan it NME-budzjet.

De Klyster waard yn 2024 it earste twatalige NME-sintrum fan Fryslân. Iepene troch deputearre Sybe Knol

6 PR en Communicatie

NME De Klyster was in 2025 op alle fronten goed zichtbaar. Regelmatig verschenen artikelen in de pers en regionale media. NME creëerde voor beide gemeenten positieve nieuwswaarde.

Daarnaast werden de netwerken actief onderhouden. Met name het scholennetwerk is een belangrijk kanaal voor het communiceren over en werven van NME.

Nieuwsbrief

In 2025 verschenen 11 nieuwsbrieven. Bij elke nieuwsbrief zat als bijlage een NME-dochblêd en ynfo-blêd. Over de egel, waarmee de leerkracht even 10 minuten aandacht kon besteden aan dit bedreigde diertje.

De nieuwsbrief heeft een oplage van ongeveer 500 personen en werd verspreid onder: schoolteams van de 46 basisscholen, samenwerkingspartners en contacten, ambtenaren, bestuurders en raadsleden van gemeenten, het klysterteam, de freonen fan De Klyster.

Scholennetwerk

De Klyster onderhield in 2025 haar scholennetwerk. Iedere school vaardigde weer een **NME-contactpersoon** af. Via de NME-contactpersoon werd het schoolteam en de schooldirectie op de hoogte gehouden van de klysteractiviteiten.

Daarnaast waren alle 46 scholen in 2025 actief lid van De Klyster. Het lidmaatschap kostte € 47,50 per school en € 0,80 per leerling. Hiervoor konden de scholen gratis gebruik maken van het Uitleencentrum en tegen betaling van € 1,50 euro per leerling deelnemen aan excursies en projecten.

Pers en media

Regelmatig besteedde de regionale pers aandacht aan klysteractiviteiten. In pers en media was voor **20** activiteiten aandacht. O.a. voor educatieproject Noardlike Fryske Wâlden, Boomfeestdag, Duurzame Voorleesdag en het Afvalproject. RTV NOF besteedde regelmatig aandacht aan klysterprojecten.

Boomfeestdag Dantumadiel met wethouder Wielstra

Weidevogelproject Klyster in de pers

Website en CMS

In 2025 zijn geen noemenswaardige nieuwe zaken ontwikkeld of toegevoegd aan de website.

Lezingen en presentaties

De Klyster gaf in 2025 geen lezingen/voorlichting over NME.

Kwaliteitserkenning schoolmoestuinprogramma Klyster

In het voorjaar ontving het Schoolmoestuinprogramma van De Klyster landelijke kwaliteitserkenning. Landelijke vakorganisatie GDO reikte het bijbehorende certificaat uit aan De Klyster.

Het programma is nu officieel erkend door de Modelinterventie Schooltuinieren. Dat betekent dat het volledig voldoet aan de 15 kernelementen van deze wetenschappelijke onderbouwde aanpak.

Leerlingen ontvangen hun moestuincertificaat nadat ze 20 weken lang begeleid zijn door moestuincoaches.

Betrokken bestuurders

Bestuurders van de gemeenten Dantumadiel en Noardeast-Fryslân waren in 2025 actief betrokken bij De Klyster. Burgemeesters en wethouders gaven acte de présence bij o.a. Afvalproject, Duurzame Voorleesdag en Boomfeestdag en wethouder Strikwerda ging mee op excursie.

Wethouder Hanneke Jouta en de kinderburgemeesters bij uitreiking winnaar afvalproject

Wethouder Wiebe Strikwerda leest voor tijdens de Duurzame Voorleesdag

Financiën

Het budget voor 2025 voor klysteractiviteiten was € 114.645,94. Dit bedrag was opgebouwd uit de gemeentelijke bijdrage van € 72.344 (63,1%) en externe financiering € 42.301,94 (36,9%) extern budget. In het boekhoudsysteem 2025 van De Klyster werden alle kosten bijgehouden. Alle uitgaven en inkomsten werden voor akkoord getekend in Key2Financien. De personeelskosten van de vaste medewerkers vallen buiten dit werkbudget.

Inkomsten en uitgaven 2025

Inkomsten			
Werkbudget gemeente	Bijdrage Noardeast-Fryslân	53.100,50	
	Bijdrage Dantumadiel	19.243,50	
			72.344,00 +
Externe inkomsten	Bijdragen scholenlidmaatschap	6.630,60	
	Bijdragen scholen aanbod semester 1 en 2	9.445,50	
	Subsidie VANG bijdragen AFvalproject	20.000,00	
	Inkomsten project Noordelijke Fryske Wâlden	2.460,24	
	Sponsoring appels GGD	544,30	
	Verkoop format leskist	200,00	
	Bijdrage Jong Leren Eten IVN Bord vol Natuur	1.750,00	
	IVN bijdrage ontwikkeling Weidevogelproject	1.271,30	
			42.301,94 +

	Totaal te besteden		114.645,94
Uitgaven			
	Administratie, overig	9.126,41	
	Exploitatie	12.005,98	
	Website	3.998,99	
	Pr, Voorlichting, Communicatie	8.575,74	
			33.707,12 +
Aanbod Scholen	Uitleencentrum	7.594,69	
	Aanbod NME-activiteiten incl natuurvrijwilligers/ZZPers	49.915,94	
	Projecten incl vrijwilligers/ZZP-ers	16.773,56	
			74.284,19 +
Vrijwilligers	Vrijwilligerskosten, workshops, uitjes	7.772,70	7.772,70 +

	Totaal uitgegeven budget		115.764,01
	Budgetoverschrijding 2025		1.118,07-

			114.645,94

Opmerkingen bij financiën 2025

- Vrijwilligers ontvingen de wettelijk toegestane vrijwilligersvergoeding van € 5,50 per uur.
- Het externe budget was 36,9% en bestond uit subsidie/scholeninkomsten/projectbijdragen. De binnengehaalde inkomsten extern bedroegen € 42.301,94
- Algemene conclusie: De Klyster had een goede inschatting gemaakt van de te verwachten kosten voor 2025 en een geringe overschrijding van € 1.118,07.

8 Tot slot 2025

Scholen weten De Klyster in 2025 te vinden. De groeiende behoefte aan ondersteuning op het gebied van NME, komt overeen met het landelijk beeld. Door inschakeling 8 projectmedewerkers konden de voorgenomen plannen worden uitgevoerd. **NME is actueel.** Wederom groei maatschappelijk urgente thema's die vragen om betrokken burgerschap en duurzaam gedrag. Dit heeft als gevolg dat overhead groeit en heeft consequenties voor capaciteit vaste medewerkers. **De rek is er uit qua groei, niet qua ambitie en kansen.**

Klyster wordt binnen gemeentelijke organisatie steeds vaker geraadpleegd en ingezet. **Integraliteit** De Klyster speelde in op het belang van de koppeling van gemeentelijke duurzaamheidsdoelen binnen de verschillende beleidsterreinen. Dit leverde positieve PR op en interne samenwerking/versterking. Voorbeelden waren in 2025 de koppeling NME-Biodiversiteit, NME-Gezondheid, NME-Frysk, NME-Afval en NME-Klimaatadaptatie.

De Klyster heeft een sterk scholen-netwerk. Scholen waarderen De Klyster en geven positieve feedback.

Klyster genereert positieve nieuwswaarde voor gemeenten. Bestuurders zijn betrokken.

Ondersteuningsaanvragen bij De Klyster. Steeds meer partijen weten De Klyster te vinden en doen een beroep op de expertise van De Klyster. Qua capaciteit is minimaal ruimte om op dergelijke verzoeken in te gaan.

De Klyster was in 2025 een succesvol gemeentelijk instrument dat ingezet werd bij het behalen van meerdere gemeentelijke doelstellingen op het gebied van duurzaamheid, groen en gezondheid.

Jaarplan 2025 was leidend voor alle hierboven beschreven ontwikkelingen, keuzes, financiën en activiteiten.

Onze droom voor 2025:

Alle basisschoolkinderen van Noardeast-Fryslân en Dantumadiel onder schooltijd naar buiten en natuur en landschap ontdekken in deze mooie regio. En....

dat ze trots leren zijn op waar ze vandaan komen.

dat ze een dynamische schooldag hebben, waarin stilzitten en leren met het hoofd afgewisseld wordt met buiten leren met hoofd, hart en handen.

dat ze topervaringen in de natuur kunnen beleven, die een onuitwisbare indruk achterlaten.

dat ze natuurvaardigheden voor het leven leren.

dat ze, dankzij de natuur opgroeien tot een gezonde en gelukkige generatie.